

УДК 338.1; 338.3

DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2024.20.17>

Солоп А.П.

аспірантка,

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7656-8829>

Solop Anastasiia

Postgraduate Student,

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

АГРАРНИЙ СЕКТОР УКРАЇНИ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

THE AGRICULTURAL SECTOR OF UKRAINE: MODERN CHALLENGES AND OPPORTUNITIES

Аграрний сектор відіграє ключову роль у функціонуванні економіки країни, тому потребує актуалізації та постійного моніторингу його індикаторів, що дозволяє вчасно виявити структурні зрушення та визначити вектори розвитку. У статті визначено та охарактеризовано основні фактори (частка у формуванні ВВП країни; у загальному експорті та частка зайнятого населення), що підтверджують важливість аграрного сектору для економіки України. Проаналізовано наступні ключові показники, що відображають стан та розвиток аграрного сектору: структуру посівів основних сільськогосподарських культур, урожайність, валове виробництво, поголів'я та виробництво основної продукції тваринництва, експорт та імпорт сільськогосподарських товарів, зайнятість і технологічний розвиток. Практична цінність статті полягає у застосуванні результатів аналізу для оцінки розвитку аграрного сектору України, а також дозволить забезпечити ефективніше планування і впровадження стратегій для подальшого зростання та сприятиме вдосконаленню державної аграрної політики.

Ключові слова: аграрний сектор, сільське господарство, сільськогосподарські товари, продукція рослинництва, продукція тваринництва.

The purpose of the article is to conduct an analytical review of the key indicators of the agricultural sector of Ukraine. The agricultural sector plays a key role in the functioning of the country's economy, therefore it needs updating and constant monitoring of its indicators, which allows timely detection of structural shifts and determination of development vectors. During the research, economic-statistical, monographic and abstract-logical methods were used, which made it possible to characterize the dynamics of the main indicators, analyze the results and make a theoretical generalization. The article identifies and characterizes the main factors (the share in the formation of the country's GDP; in total exports and the share of the employed population) that confirm the importance of the agricultural sector for the economy of Ukraine. Analytical calculations are based on the data of the State Statistics Service of Ukraine for the period 2010-2022. The following key indicators reflecting the state and development of the agricultural sector were analyzed: the structure of crops of the main agricultural crops, yield, gross production, livestock and production of the main livestock products, export and import of agricultural goods, employment and technological development. The structure of agricultural products of Ukraine was studied. The leading industry and the vectors of its development during the studied period are determined. In addition, negative dynamics were found in the following indicators: the sown area of fodder crops and the number of farm animals. Changes in the production of the main agricultural crops and the main products of livestock breeding, the number of farm animals and the value of the export of agricultural products in 2022 are considered. The practical value of the article lies in the application of the results of the analysis to assess the development of the agricultural sector of Ukraine and will increase awareness of modern trends and opportunities in the agricultural sector among entrepreneurs and investors. Also, the practical use of conclusions regarding the formed vectors of the development of the agricultural sector during the period under study will allow for more effective planning and implementation of strategies for further growth and will contribute to the improvement of the state agrarian policy and support for farmers.

Key words: agrarian sector, agriculture, agricultural products, crop production, livestock production.

Постановка проблеми. Під час повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну, починаючи із лютого 2022 р. і до сьогоднішнього дня, економісти та науковці приділяють особливу увагу аграрному сектору, оскільки саме він є гарантом продовольчої безпеки населення. Зокрема, аграрний сектор України забезпечує продовольством не лише власне населення, а й значну частину світу. Враховуючи значні збитки від військових дій, що призвели до скорочення сільськогосподарського виробництва та уповільнення темпів розвитку, питання підтримки та розвитку аграрного сектору України є надзвичайно важливим. Регулярний аналітичний огляд динаміки ключових індикаторів аграрного сектору дозволяє виявляти загрози та можливості для визначення векторів розвитку економіки країни в цілому. У статті проведено аналіз основних показників, що дозволяють охарактеризувати стан розвитку аграрного сектору України, зокрема, його ключової складової, сільського господарства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню стану та розвитку аграрного сектору України присвячені багато наукових праць. Зокрема, питання комплексного аналізу впливу військових дій на аграрний сектор України досліджували Дідур С. та ін. [3]. Вчені Негрей М. та ін. вивчали у своїй праці стан аграрного сектору України до повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну та провели аналіз динаміки його розвитку [5]. Також, науковець Гуменюк Я. здійснив аналіз сучасного стану експорту продукції галузі сільського господарства та обґрунтував перспективи його подальшого розвитку [2]. Захарчук О.В. та ін. присвятили свою працю аналізу сучасного стану та перспективам розвитку технічного забезпечення сільського господарства України [4]. Також, визначенню проблем, вирішення яких сприятиме організації належного матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників, присвячена праця вченої Чернеги І.І. [9].

Великий вклад у тематику дослідження стану та розвитку аграрного сектору України внесли напрацювання Київської школи економіки, які також були розглянуті під час роботи над даною публікацією [6].

Формулювання цілей статті. Аналітичний огляд основних індикаторів аграрного сектору України

Виклад основного матеріалу. Аграрний сектор України відіграє ключову роль у функціонуванні економіки країни. Його стан безпосередньо впливає на добробут нації. Базовою складовою аграрного сектору економіки України є сільське господарство.

Основними рисами аграрного сектору, які визначають його важливість є:

- забезпечення продовольством населення країни та світу, адже виробництво продукції сільського господарства в Україні значно перевищує потреби внутрішнього ринку (обсяг експорту пшениці у 2021 р. склав 20 071 тис. т, кукурудзи – 24 675 тис. т, олії соняшникової – 5 132,1 тис. т) [7];
- забезпечення розвитку технологічно пов'язаних галузей національної економіки, серед яких галузі з переробки (харчова, легка промисловість), транспортування, зберігання та реалізації продукції, а також галузі машинобудування, хімічної промисловості тощо;
- забезпечення надходження валюти в економіку країни, так як частка продукції сільського господарства у загальному експорті складає більше 50% (53% у 2022 р.);
- забезпечення зайнятості населення країни, адже частка зайнятого населення у віці 15-70 років у сільському, лісовому та рибному господарстві перевищує 17% від загальної кількості зайнятих у країні (17,2% у 2021 р.).

Для оцінювання та отримання комплексної картини стану та розвитку аграрного сектора України, розглянемо такі показники, як структура посівів основних сільськогосподарських культур, урожайність та валове виробництво, поголів'я та виробництво основної продукції тваринництва, експорт та імпорт сільськогосподарських товарів, а також структуру господарств, зайнятість та технологічний розвиток.

Таблиця 1

Внесок аграрного сектору в економіку України

	2010	2015	2020	2021	2022
Вартість сільського, лісового та рибного господарства у ВВП країни, (у поточних цінах), млн грн	80385	239806	393077	593367	449148
Частка сільського, лісового та рибного господарства у ВВП країни,%	7,4	12,1	9,3	10,9	8,6
Вартість сільськогосподарських товарів у загальному експорті, млн дол.	9936,1	14563,1	22179,4	27708,9	23390,0
Частка сільськогосподарських товарів у загальному експорті,%	19,3	38,2	45,1	40,7	53,0
Вартість сільськогосподарських товарів у загальному імпорті, млн дол.	5684,1	3484,4	6498,3	7747,0	6041,1
Частка сільськогосподарських товарів у загальному імпорті,%	9,4	9,3	12,0	10,6	10,9
Сальдо зовнішньої торгівлі сільськогосподарськими товарами, млн дол.	4252,0	11078,7	15681,1	19961,9	17348,9
Зайняте населення України у віці 15-70 років у сільському, лісовому та рибному господарстві, тис. осіб	x	2870,6	2721,2	2692,7	x
Частка зайнятого населення України у віці 15-70 років у сільському, лісовому та рибному господарстві від загальної кількості зайнятих у країні,%	x	17,5	17,1	17,2	x
Первісна (переоцінена) вартість основних засобів сільського, лісового та рибного господарства на кінець року, млн грн	113388,0	210169,0	540463,2	595908,5	x
Частка первісної (переоціненої) вартості основних засобів сільського, лісового та рибного господарства на кінець року від загальної вартості,%	1,7	2,8	5,1	5,4	x

Джерело: складено за [8]

Впродовж 2010-2021 рр. частка сільського, лісового та рибного господарства знаходилася у першій трійці за часткою формування ВВП України разом із оптовою та роздрібною торгівлею; ремонтом автотранспортних засобів і мотоциклів та переробною промисловістю. Враховуючи стрімке зростання частки державного управління; обов'язкового соціального страхування у формуванні ВВП у 2022 р., частка сільського, лісового та рибного господарства з результатом 8,6% знаходиться у рейтингу на 3 місці. Таким чином, можна стверджувати, що сільське господарство є однією із провідних галузей економіки країни.

Аналіз частки сільськогосподарських товарів (товарні групи 1-24 УКТ ЗЕД) у загальному експорті України свідчить про позитивну динаміку – у 2022 р. частка досягла 53% у порівнянні із 19,3% у 2010 р. Це свідчить, що експорт продукції агропромислового комплексу є важливим джерелом надходження у країну валюти, а також основою експорту. Важливо, що впродовж досліджуваного періоду зберігається позитивне сальдо зовнішньої торгівлі продукцією агропромислового комплексу. Відтак, у 2022 р. позитивне сальдо збільшилося на 1 667,8 млн дол. у порівнянні із 2020 р (табл. 1).

Згідно до даних Державної Служби Статистики України (ДССУ) протягом 2012-2021 рр. частка зайнятого населення України у віці 15-70 років у сільському, лісовому та рибному господарствах коливалася у межах від 17,1% (2014, 2020 рр.) до 18,2% (2019 р.) від загальної кількості зайнятих у країні. Аналізуючи кількість зайнятого населення за видами економічної діяльності у 2021 р., найвищий показник має оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів, а саме 3 604,7 тис. осіб або 23,1% від загальної кількості зайнятих у країні. Сільське, лісове та рибне господарство з часткою 17,2% знаходиться на другому місці. Отже, враховуючи тісний зв'язок аграрного сектору з іншими галузями економіки, а також з промисловістю та торгівлею, можна стверджувати, що розвиток аграрного сектору сприяє підвищенню рівня зайнятості та рівня життя населення, зайнятого в аграрній сфері [1].

Забезпеченість аграрного сектору основними засобами, як свідчать дані ДССУ зростає. За результатами 2021 р. первісна (переоцінена) вартість основних засобів сільського, лісового та рибного господарств склала 595 908,5 млн грн або 5,4% від загальної вартості основних засобів економіки України. Загалом, первісна (переоцінена) вартість основних засобів сільського, лісового та рибного господарств зросла більш ніж у 4 рази або на 482 520,54 млн грн у порівнянні із 2010 р., та на 10,3% або на 55 445,35 млн грн у порівнянні із 2020 р. Зростання вартості основних засобів свідчить про збільшення інвестицій у відповідну галузь економіки. Проте науковці звертають увагу на рівень матеріально-технічного забезпечення в інших країнах, зокрема в Європейському Союзі, оскільки він значно перевищує показники України [4; 9]. Зокрема, Захарчук О.В., Навроцький Я.Ф. та Вишневецька О. В. вказують на проблему «недооцінки основних засобів аграрного сектору, що призводить до штучного завищення результативності сільськогосподарської діяльності» [4]. Згідно результатів даного дослідження існує значна «потреба у модернізації основних засобів, відновленні втраченого технічного потенціалу та його подальшого розвитку, виправдженні досягнень науково-технічного прогресу відповідно до сучасних вимог конкурентоспроможного виробництва» [4, 9]. Також, як свідчить структура збитків, завданих Російською Федерацією сільському господарству України із початку повномасштабного вторгнення, категорія пошкодженої та знищеної техніки є найбільшою та становить 5,8 млрд дол. із 10,3 млрд дол. [6]. Так, у зв'язку з рівнем пошкодження агротехніки з початком військових дій на території України у 2022 р., ситуація з матеріально-технічним забезпеченням аграрного сектору України ускладнюється, що вимагає додаткового дослідження для виявлення оптимальних шляхів її вирішення.

Розглянемо структуру продукції сільського господарства України, представлену галузями рослинництва та тваринництва (табл. 2).

У структурі продукції сільського господарства України переважає рослинництво з часткою 78,2% у 2022 р (табл. 2). Впродовж 2010-2022 рр., частка рослинництва зросла на 7,7 в.п. демонструючи позитивну динаміку нарощування обсягів виробництва. Частка підприємства (67,7% у 2022 р.) суттєво переважає над часткою господарств населення (32,3% у 2022 р.) у виробництві валової продукції рослинництва. До того ж, впродовж досліджуваного періоду, частка підприємств зросла на 6,8 в.п.

Частка тваринництва у період 2010-2022 рр. коливається у межах від 18,6% (2021 р.) до 29,5% (2010 р.), демонструючи негативну тенденцію зниження обсягів виробництва. Впродовж досліджуваного періоду, лідерство господарств населення за часткою у валовому виробництві продукції тваринництва поступово перейшло до підприємств. Частка підприємств зросла із 40,6% у 2010 р. до 56,1% у 2022 р., або на 15,5 в.п.

У структурі площі посівів в усіх категоріях господарств України переважають посіви зернових та зернобобових культур з часткою 52% за результатами 2022 р. На другому місці – площі посівів технічних культур з часткою 35,4%. Кормові культури разом із картоплею та овоче-баштанними культурами складають 12,5% (рис. 1).

Таблиця 2

Структура продукції сільського господарства України у постійних цінах 2016 р.

	2010	2015	2020	2021	2022
Валова продукція сільського господарства, млн грн.	467474,7	596832,8	612121,5	712566,3	534380,3
з неї:					
продукція рослинництва, млн грн	329646,3	453016,9	473377,0	580267,7	417907,6
у% від валової продукції с/г	70,5	75,9	77,3	81,4	78,2
у тому числі:					
підприємства, млн грн	200914,6	299369,3	323198,2	413004,6	283061,5
%	60,9	66,1	68,3	71,2	67,7
господарства населення, млн грн	128731,7	153647,6	150178,8	167263,1	134846,1
%	39,1	33,9	31,7	28,8	32,3
продукція тваринництва, млн грн	137828,4	143815,9	138744,5	132298,6	116472,7
у% від валової продукції с/г	29,5	24,1	22,7	18,6	21,8
у тому числі:					
підприємства, млн грн	55891,4	68369,5	72519,5	71096,4	65299,8
%	40,6	47,5	52,3	53,7	56,1
господарства населення, млн грн	81937,0	75446,4	66225,0	61202,2	51172,9
%	59,4	52,5	47,7	46,3	43,9

Джерело: складено за [8]

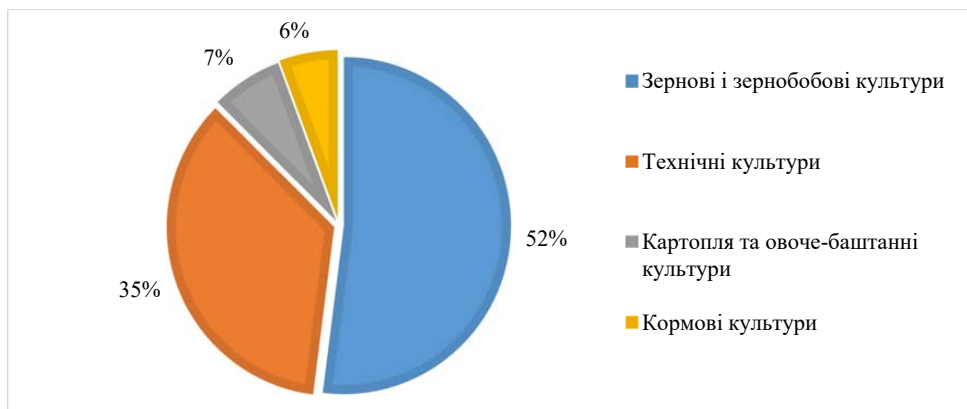

Рис. 1. Структура площі посівів України у 2022 р., %

Основними зерновими та зернобобовими культурами в Україні є пшениця, ячмінь та кукурудза. Структура площі посівів кукурудзи демонструє позитивну тенденцію, зокрема, за рахунок зменшення площі посівів ячменю (табл. 3).

Впродовж 2010-2022 рр. спостерігається негативна динаміка зменшення площі посівів кормових культур, картоплі та овоче-баштанних культур. Відтак, площа кормових культур зменшилася на 1 277,50 тис. га або на 49,2%, площа картоплі та овоче-баштанних культур на 351,90 тис. га або на 17,9%. Негативна тенденція скорочення площі посівів кормових культур свідчить про зменшення поголів'я сільськогосподарських тварин та переважання галузі рослинництва в Україні.

Таблиця 3

**Динаміка посівних площ, урожайності та валового виробництва
основних сільськогосподарських культур України**

		2010	2015	2020	2021	2022
Посівна площа основних с/г угідь в усіх категоріях господарств, тис. га						
Культури зернові та зернобобові	пшениця	6 451,0	6 866,6	6 571,3	7 099,6	5 435,3
	ячмінь	4 504,8	2 825,2	2 384,9	2 474,5	1 774,5
	кукурудза	2 708,6	4 122,7	5 451,3	5 474,8	4 325,3
Культури технічні	соя	1 076,1	2 158,1	1 340,5	1 280,3	1 558,9
	ріпак озимий	907,3	682,4	1 115,2	1 009,5	1 185,7
	соняшник	4 572,5	5 104,6	6 383,3	6 509,7	5 292,8
	буряк цукровий фабричний	500,9	237,4	218,9	226,6	184,1
Урожайність основних с/г культур, ц з 1 га						
Культури зернові та зернобобові	пшениця	26,8	38,8	38,0	45,3	39,3
	ячмінь	19,7	29,5	32,2	38,2	32,2
	кукурудза	45,1	57,1	56,2	76,8	63,5
Культури технічні	соя	16,2	18,4	20,5	26,4	22,6
	ріпак озимий	17,5	26,2	23,0	29,4	28,7
	соняшник	15,0	21,6	20,2	24,6	21,6
	буряк цукровий фабричний	279,5	435,8	416,2	479,1	541,2
Валове виробництво основних с/г культур, тис. т						
Культури зернові та зернобобові	пшениця	16 851,3	26 532,1	24 877,4	32 151,0	20 729,2
	ячмінь	8 484,9	8 288,4	7 636,3	9 437,0	5 608,2
	кукурудза	11 953,0	23 327,6	30 290,3	42 109,9	26 186,9
Культури технічні	соя	1 680,2	3 930,6	2 797,7	3 493,2	3 443,8
	ріпак озимий	1 331,2	1 705,9	2 492,0	2 859,0	3 250,3
	соняшник	6 771,5	11 181,1	13 110,4	16 392,4	11 328,7
	буряк цукровий фабричний	13 749,2	10 330,8	9 150,2	10 853,9	9 941,5

Джерело: складено за [8]

Аналіз структури площі посівів за всіма категоріями господарств України впродовж досліджуваного періоду свідчить про збільшення площі посівів технічних культур на 996,4 тис. га або на 13,7%. Основною технічною культурою в Україні за структурою площі посівів є соняшник. За результатами 2022 р. частка площі посівів соняшнику склала 22,6% від загальної посівної площі. Також технічні культури представлені соєю (6,7%), ріпаком (5,1%) та цукровим буряком фабричним (0,8%). Позитивна динаміка збільшення площі посівів технічних культур пояснюється збільшенням площі посівів соняшнику, сої та ріпаку, зокрема, за рахунок скорочення посівних площ кормових культур, картоплі та овоче-баштанних культур, а також цукрового буряка фабричного (табл. 3).

2022 р. характеризується зменшенням загальної посівної площі в Україні на 4 982,90 тис. га або на 17,6% та площі посівів переважної більшості культур, що стало одним із наслідків повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України у лютому 2022 р.

У розрізі категорій господарств 70% площі посівів обробляють сільськогосподарські підприємства. Решту площі, до 30%, обробляють господарства населення. Таке співвідношення у структурі площі посівів зберігається протягом досліджуваного періоду.

Аналіз динаміки валового виробництва основних сільськогосподарських культур протягом 2010-2021 рр. свідчить про високі темпи збільшення валових зборів кукурудзи та соняшнику. У 2010 р. при урожайності 45,1 ц. з 1 га, валовий збір кукурудзи склав 11 953 тис. т. Підвищення урожайності до 76,8 ц. з 1 га у 2021 р. дозволило зібрати 42 109,9 тис. т кукурудзи, що перевищує показник 2010 р. більш ніж у 3,5 рази. Урожайність соняшнику зросла із 15 ц., з 1 га у 2010 р., до 24,6 ц., з 1 га у 2021 р. Відповідно, підвищення урожайності та збільшення площі посіву дозволило збільшити валовий збір культури на 9 620,9 тис. т або у 2,4 рази впродовж 2010-2021 рр.

Також, впродовж досліджуваного періоду більш ніж удвічі зросло валове виробництво сої та ріпаку озимого. Валові збори пшениці зросли у 1,9 рази, ячменю у 1,1 рази.

Валові збори буряка цукрового характеризуються негативною динамікою. За рахунок зростання урожайності до 479,1 ц. з 1 га у 2021 р. з 279,5 ц. з 1 га у 2010 р. водночас із скороченням площі посівів із 500,90 тис. га до 226,60 тис. га відповідно, валові збори цукрового буряка зменшилися на 2 895,3 тис. т або на 21,1%.

У 2021 р. Україні вдалося зібрати значний урожай сільськогосподарських культур. Динаміка урожайності та валового виробництва свідчить про досягнення рекордних показників протягом 2010-2021 рр. Аналізуючи урожайність основних сільськогосподарських культур у 2022 р., варто відзначити, що показники перевищують або знаходяться на одному рівні з аналогічними показниками 2020 р. Валове виробництво у 2022 р. характеризується спадною динамікою, зокрема, за рахунок скорочення зібраних площ посівів у порівнянні із попередніми роками. Виробництво ячменю у 2022 р. знизилося у порівнянні із 2021 р. на 40,6%, кукурудзи на 37,8%, пшениці на 35,5%, соняшнику на 30,9%. Приріст валового виробництва серед основних сільськогосподарських культур спостерігається лише у ріпаку озимого на 13,7% (рис. 2).

Одним із найважливіших чинників ефективного розвитку галузі тваринництва є кормовиробництво. Зважаючи на негативну динаміку скорочення площі посівів кормових культур в Україні впродовж досліджуваного періоду, галузь тваринництва не є пріоритетною в аграрному секторі економіки країни.

Тваринництво в Україні представлено в основному вирощуванням великої рогатої худоби, свиней, овець та кіз, а також птиці.

Згідно аналізу динаміки поголів'я сільськогосподарських тварин впродовж 2010-2022 рр., кількість великої рогатої худоби зменшилася на 48,7%, свиней на 37,8%, овець та кіз на 45,6%, птиці на 11,4%. Щороку, кількість сільськогосподарських тварин, у порівнянні із попереднім періодом, знижується. Тільки окремі роки по певному

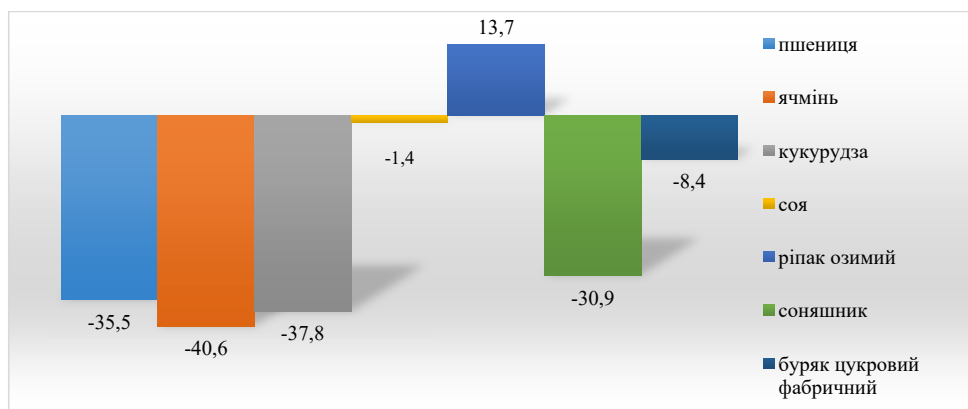

Рис. 2. Динаміка виробництва основних сільськогосподарських культур у 2022 р. (у% до попереднього року)

виду тварин характеризуються незначним приростом. Найбільший стрибок масового скорочення поголів'я сільськогосподарських тварин спостерігається у 2014 та 2022 рр. (табл. 4).

Таблиця 4

Динаміка кількості сільськогосподарських тварин та виробництва основних видів продукції тваринництва в Україні

	2010	2015	2020	2021	2022
Посівні площі кормових культур, тис.га	2 599,1	1 990,2	1 638,5	1 538,0	1 321,6
Кількість сільськогосподарських тварин					
ВРХ, тис. голів	4 494,4	3 750,3	2 874,0	2 644,0	2 307,1
у т ч. корови, тис. голів	2 631,2	2 166,6	1 673,0	1 544,0	1 352,8
свині, тис. голів	7 960,4	7 079,0	5 876,2	5 608,8	4 948,3
вівці та кози, тис. голів	1 731,7	1 325,3	1 140,4	1 094,3	941,4
птиця, млн голів	203,8	204,0	200,7	202,2	180,5
Виробництво основних видів продукції тваринництва					
м'ясо (у забійній масі), тис. т	2 059,0	2 322,6	2 477,5	2 438,3	2 206,7
яловичина та телятина, тис. т	427,7	384,0	345,4	310,5	268,4
свинина, тис. т	631,2	759,7	697,2	724,0	658,7
баранина та козлятина, тис. т	21,0	13,7	11,5	12,2	10,8
м'ясо птиці, тис. т	953,5	1 143,7	1 404,7	1 373,5	1 252,9
молоко, тис. т	11 248,5	10 615,4	9 263,6	8 713,9	7 767,7
вовна, т	4 192,0	2 270,0	1 573,0	1 497,0	1 237,0
яйця, млншт	17 052,3	16 782,9	16 167,2	14 071,3	11 921,8
мед, т	70 873	63 615	68 028	68 558	63 079

Джерело: складено за [8]

У порівнянні із динамікою зниження кількості великої рогатої худоби, свиней, овець та кіз, скорочення птиці є незначним та коливається по роках. Періоди зниження кількості птиці змінюють періоди приросту компенсуючи попередній обсяг скорочення. Відтак, кількість птиці у 2021 р. склала 202,2 млн голів, що менше від аналогічного показника 2010 р. лише на 1,6 млн голів або на 0,8% (рис. 3).

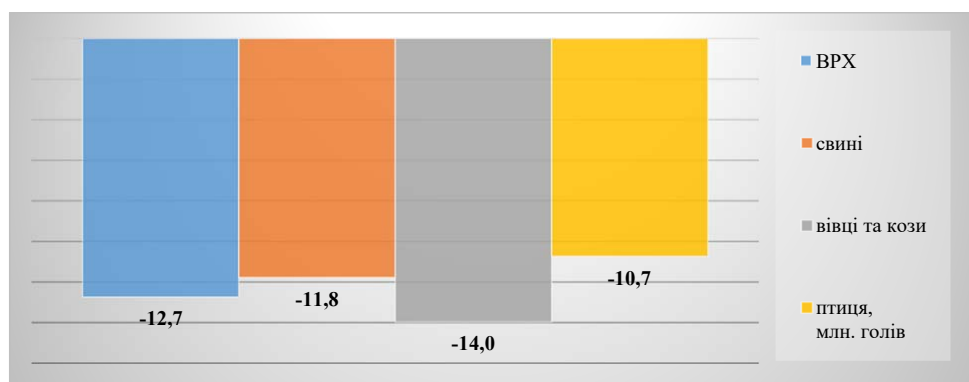

Рис. 3. Динаміка кількості сільськогосподарських тварин у 2022 р. (у % до попереднього року)

Відповідно зі зниженням кількості сільськогосподарських тварин відзначається спадна тенденція виробництва основних видів продукції тваринництва. Виробництво молока впродовж 2010 – 2022 рр. скоротилося на 3 480,80 тис. т або на 30,9%, вовни на 2 955,00 т або на 70,5%, яєць на 5 130,50 млн шт або на 30,1%, меду на 7 794 т або на 11%. Виробництво м'яса у забійній вазі, навпаки, зросло на 147,70 тис. т або на 7,2%.

За результатами 2022 р., у структурі виробництва м'яса за видами, частка м'яса птиці складає 56,8%, на другому місці – м'ясо свинини із часткою 29,9%. Також впродовж досліджуваного періоду прослідковується позитивна тенденція збільшення частки м'яса птиці у загальній структурі виробництва м'яса. Частка м'яса свинини, в цілому, характеризується спадною тенденцією.

Згідно аналізу динаміки виробництва м'яса у забійній вазі, м'ясо баранини та козлятини скоротилося на 10,2 тис. т або на 48,6%, яловичини та телятини на 159,3 тис. т або на 37,2%. Виробництво м'яса свинини збільшилося на 27,5 тис. т або на 4,4%, м'яса птиці на 299,4 тис. т або на 31,4%.

Отже, можна зробити висновок, що загальне збільшення виробництва м'яса у забійній вазі, відбувається за рахунок збільшення виробництва м'яса птиці, яке займає левову частку у загальній структурі виробництва м'яса.

За результатами 2021 р., у товарній структурі зовнішньої торгівлі України за експортом, серед сільськогосподарських товарів (товарні групи 1-24 УКТ ЗЕД), частка яких склала 40,7% від загального обсягу експорту або 27 708,93 млн дол. від 68 072,33 млн дол., переважають продукти рослинного походження з часткою 22,8% (рис. 4). До категорії експорту Продукти рослинного походження належать зернові культури з часткою 18,1%, а також насіння і плоди олійних культур з часткою 3,6% від загального обсягу експорту. На другому місці, серед сільськогосподарських товарів, з часткою 10,3% знаходиться категорія Жири та олії тваринного або рослинного походження. На третьому – категорія товарів Готові харчові продукти з часткою 5,6%, до якої включені залишки і відходи харчової промисловості з часткою 3,6% від загального обсягу експорту.

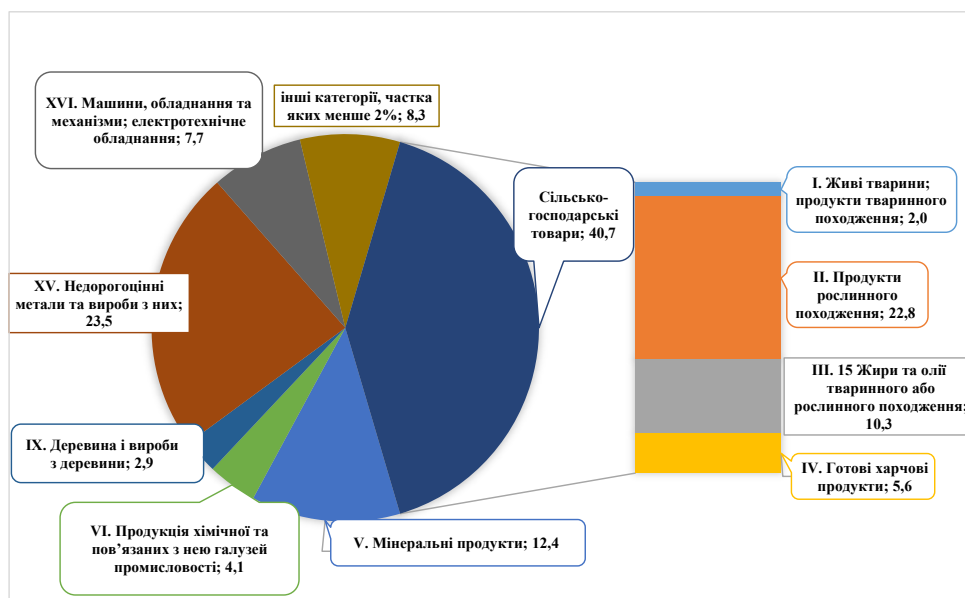

Рис. 4. Товарна структура зовнішньої торгівлі України у 2021 р.

Згідно аналізу товарної структури зовнішньої торгівлі у 2022 р., загальна вартість експорту сільськогосподарської продукції склала 23 389,96 млн дол., що у порівнянні із 2021 р. менше на 4 318,97 млн дол. або на 15,59%. При цьому, важливо, що частка сільськогосподарських товарів (товарні групи 1-24 УКТ ЗЕД) у загальному обсязі експорту цього року зросла до 53%.

Зокрема, загальна вартість експорту товарів за категоріями продукти рослинного походження знизилася на 2 065,35 млн дол. або на 13,3%, жири та олії тваринного або рослинного походження на 1 088,66 млн дол. або на 15,5%, готові харчові продукти на 1 291,59 млн дол. або на 34,1% (рис. 5).

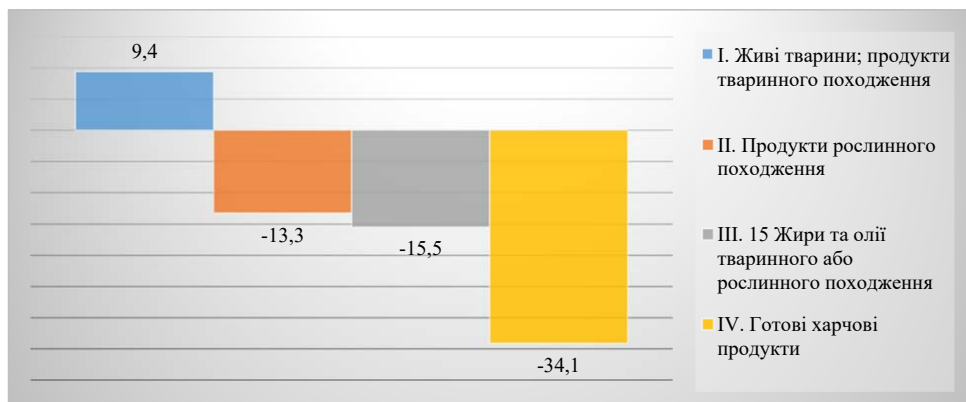

Рис. 5. Динаміка вартості експорту сільськогосподарської продукції по категоріях у 2022 р. (у % до попереднього року)

Загальна вартість експорту товарів за категорією «живі тварини» та продукти тваринного походження зросла на 126,62 млн дол. або на 9,4%, що, зокрема, пояснюється зростанням вартості експорту м'яса та їстівних субпродуктів (+ 78,20 млн дол. або 9,2%), а також молока та молочних продуктів, яєць птиці; натурального меду (+73,61 млн дол. або 19,4%).

Також, зросла вартість експорту насіння і плодів олійних рослин (+ 1 322,54 млн дол. або 54,3%), рослинних матеріалів для виготовлення (+ 15,2 млн дол. або 83,2%), продуктів з м'яса, риби (+ 1,96 млн дол. або 6,8%), цукру і кондитерських виробів з цукру (+ 53,04 млн дол. або 21,5%) та продуктів переробки овочів (+ 22,4 млн дол. або 11,0%).

Висновки. Аграрний сектор України, основною складовою якого є сільське господарство, виступає гарантом забезпечення продовольством населення країни та світу. Він є рушійним механізмом розвитку технологічно пов'язаних галузей національної економіки, а також забезпечує надходження іноземної валюти в економіку країни та підтримує зайнятість населення країни.

У структурі продукції сільського господарства України переважає рослинництво з часткою 78,2% (2022 р.). Протягом 2010-2022 рр. в Україні сформувався перелік основних сільськогосподарських культур, валове виробництво яких поступово нарощується за рахунок скорочення площ посів інших культур. Спостерігаються високі темпи збільшення валових зборів кукурудзи та соняшнику водночас із зменшенням посівних площ кормових культур, картоплі та овоче-баштанних культур, а також буряка цукрового фабричного. Основна маса валових зборів сільськогосподарських культур призначена для експорту, адже виробництво продукції сільського господарства в Україні значно перевищує потреби внутрішнього ринку. Відтак, частка продук-

тів рослинного походження у 2021 р. склала 22,8% від загального обсягу експорту, а частка зернових культур – 18,1%.

Водночас спостерігається скорочення поголів'я та виробництва основної продукції тваринництва. У структурі виробництва м'яса за видами ліву частку займає м'ясо птиці (56,8% у 2022 р.). Важливо, що періоди стрімкого скорочення поголів'я співпадають із роками загострення військових дій на території України (2014, 2022 рр.). Таким чином, можна зробити висновок, що нестабільність та відсутність безпеки підвищує ризиковість галузі тваринництва. З початком військових дій спостерігається збільшення вартості експорту продукції тваринництва, тобто продукції з доданою вартістю. За результатами 2022 р. зросла вартість експорту м'яса та істивних субпродуктів на 78,20 млн дол. або 9,2%, молока та молочних продуктів, яєць птиці; натурального меду на 73,61 млн дол. або 19,4%.

Список використаних джерел:

1. Байдала В.В., Солоп А.П. Зайнятість в аграрному секторі України: аналіз поточного стану та напрямів розвитку. *Ефективна економіка*. 2023. № 2. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.2.14>
2. Гуменюк Я.М. Аграрний експорт України: аналіз та стратегічне планування. *Економіка та суспільство*. 2023. № 53. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-93>
3. Дідур С.В., Труніна І.М., Білик М.Ю. Трансформаційні процеси агропромислових підприємств в умовах війни та у післявоєнний період. *Економіка та суспільство*. 2023. № 53. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-5>
4. Захарчук О.В., Навроцький Я.Ф., Вишневецька О.В. Сучасний стан та перспективи матеріально-технічного забезпечення сільського господарства. *Економіка АПК*. 2021. № 6. С. 79–88. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202106079>
5. Негрей М.В., Тараненко А.А., Костенко І.С. Аграрний сектор України в умовах війни: проблеми та перспективи. *Економіка та суспільство*. 2022. № 40. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-38>
6. Нейтер Р., Зоря С., Муляр О. Збитки, втрати та потреби сільського господарства через повномасштабне вторгнення. 2024. 33 с. URL: <http://surl.li/trsrgr> (дата звернення: 02.05.2024).
7. Офіційний сайт Державної митної служби України. URL: <https://customs.gov.ua/>
8. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://ukrstat.gov.ua/>
9. Чернега І.І., Панахов Р.В. Управління матеріально-технічним забезпеченням в аграрному секторі. *Наукові інновації та передові технології*. 2023. № 11 (25). С. 447–458. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-11\(25\)-447-458](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-11(25)-447-458)

References:

1. Baidala V. V., Solop A. P. (2023). Zainiatist v ahrarnomu sektori Ukrainy: analiz potochnoho stanu ta napriamiv rozvytku [Employment in the agricultural sector of Ukraine: analysis of the current state and directions of development]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, no. 2. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.2.14>
2. Humeniuk Ya. M. (2023) Ahrarnyi eksport Ukrainy: analiz ta stratehichne planuvannya [Agricultural exports of Ukraine: analysis and strategic planning.]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*, no. 53. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-93>
3. Didur S. V., Trunina I. M., Bilyk M. Yu. (2023) Transformatsiini protsesy ahropromyslovykh pidpriemstv v umovakh viiny ta u pisliavoiennyi period [Transformational processes of agro-industrial enterprises in the conditions of war and in the post-war period]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*, no. 53. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-5>
4. Zakharchuk O. V., Navrotskiy Ya. F., Vishnevetska O. V. (2021) Suchasnyi stan ta perspektyvy materialno-tekhnichnoho zabezpechennia silskoho hospodarstva [Current state and prospects of material and technical support of agriculture]. *Ekonomika APK – Economy of the APC*, no. 6, pp. 79–88. DOI: <https://doi.org/10.32317/22211055.202106079> (in Ukrainian)
5. Nehrei M. V., Taranenko A. A., Kostenko I. S. (2022) Ahrarnyi sektor Ukrainy v umovakh viiny: problemy ta perspektyvy [The agricultural sector of Ukraine in the conditions of war: problems and

prospects]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*, no. 40. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-38>

6. Neiter R., Zoria S., Muliar O. (2024) Zbytky, vtraty ta potreby silskoho hospodarstva cherez povnomassh-tabne vtornnennia [Damages, losses and needs of agriculture due to full-scale invasion]. 33 p. Available at: <http://surl.li/rrsr> (accessed May 2, 2024).

7. Ofitsiinyi sait Derzhavnoi mytnoi sluzhby Ukrainy [Official website of the State Customs Service of Ukraine]. Available at: <https://customs.gov.ua/> (in Ukrainian)

8. Ofitsiinyi sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Official website of the State Statistics Service of Ukraine]. Available at: <https://ukrstat.gov.ua/> (in Ukrainian)

9. Cherneha I. I., Panakhno R. V. (2023) Upravlinnia materialno-tekhnichnym zabezpecheniam v ahrarnomu sektori [Management of material and technical support in the agricultural sector]. *Naukovi innovatsii ta peredovi tekhnolohii, Scientific innovations and advanced technologies*, no. 11 (25), pp. 447–458. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-11\(25\)-447-458](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-11(25)-447-458)
